

UOT 81`255.2

Aqil Cəfər Xəndan HACIYEV
filologiya elmləri doktoru, professor

NİZAMİNİN RUSCAYA İLK TƏRCÜMƏLƏRİ

Açar sözlər: *Nizami Gəncəvi, V.Obolenskiy, D.Oznobişin-Delebərader, Nizami rus tərcümələrində, yanlış transkripsiyalar (təhriflər)*

Key words: *Nizami Ganjevi, V.Obolenskiy, D.Oznobishin-Deliburader, Nizami in Russian translations, incorrect transcriptions*

Ключевые слова: *Низами Гянджви, В.Оболенский, Д.Ознобишин- Делибюрадер, Низами на русских переводах, неправильных транскрипций*

XIX əsrin 20-30-cu illəri rus oxucularının Şərqlə, Şərq ədəbiyyatı ilə tanışlığının ilk dövrü olmuşdur. O illərin dövrü mətbuatında tez-tez Sədi, Hafiz, Xəyyam, Firdovsi, Cami, İbn Rumi kimi şairlərinin adlarına rast gəlmək mümkün idi. Məhz bu dövrlərdə qeyd olunan şairlərin ədəbi irsinin nəsr və nəzmdə tərcümələri yaranırdı. Bunlar, əsasən, Qərbi Avropa dillərindən tərcümələr şəklində, ədiblərin əsərlərindən alınmış epiqraflar, sitatlar kimi üzə çıxır və bir çox şairləri bu əsərlərə bənzər misralar yazmağa ilhamlandırır. Elə həmin illərdə də rus şərqşünaslığının yaranması və inkişafı ilə bağlı olaraq Ərəb və Fars poeziyasının Müntəxəbatları (Boldirev, 1826; Boldirev, 1833; Novaya arabskaya xrestomatiya, 1832), şərq şairlərinin əsərlərinin orijinal dilində xüsusi nəşrləri yarandı.

Qeyd olunan illərdə əsərləri Rusiyada orijinal dilində nəşr edilmiş dahi şərq ədiblərindən biri də Azərbaycan şairi Nizami olmuşdur. Rusiyada Nizami əsərlərini ilk çapı 1826-cı ildə məşhur rus şərqşünası, Kazan universitetinin professoru Fransisk Erdman tərəfindən həyata keçirilir. Bu nəşrdə “İskəndərnamə” poemasının “Rusların Bərdəyə yürüşü” adlı hissəsinin farscası və latın dilində yazılan müqəddimə yer almışdır. Əlbətdə ki, nə latınca, nə də üstəlik farsca o dövrün Rusiyasında çox müraciət olunan bir dil deyildi. Bu baxımdan şərq poeziyası sevərlərinin professor Erdmanın nəşrinin geniş oxucu kütləsinə, Rusiyanın ziyalılarına çatdırılması uğrunda göstərdiyi səyləri başa düşmək olar.

Təsədüfi deyil ki, artıq il yarım sonra, 1828-ci ildə, «Северный архив» (“Şimal arxivi”) jurnalında Azərbaycan şairinin həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş ilk rusca məqalə işıq üzü görür. Bu məqalənin müəllifi məşhur tərcüməçi və ədəbiyyatşünas Vasiliy İvanoviç Obolenskiy (1790-1847) idi. Məqalə professor Erdmanın latınca müqəddiməsində yazdığı bu sözlərlə başlayırdı: “Şərq dillərindəki kitablar Rusiyada da bibliografyanın əsas hissəsini təşkil etməyə başlayırlar. Həmin nəşrlər haqqında rəylər və məlumatlar hər tərəfdən olduqca əhəmiyyətlidir. Lakin bu məlumatları şərqşünasların özlərindən başqa kimdən əldə edə bilərik? Onların çox zəhmətli əməyinə hörmət əlaməti olaraq şairin əsərinə yazılan latınca müqəddimənin tərcüməsini təqdim etməyi gərəkli gördüm”. V.Obolenskinin tərcüməsi rus oxucusuna Nizami haqqında ilk bioqrafik məlumatları çatdırırdı. Bu məlumatlar Erdman tərəfindən o dövrün ən sanballı elmi qaynaqlarından alınmış və oxucunu azərbaycanlı şairin möhtəşəm əsərlərindən biri olan “İskəndərnamə” ilə qısa da olsa, tanış edirdi:

O, (Nizami – A.H.) təbiəti şeirlərdə vəsf edilən Gəndisdə (burada və sonra da müəlliflərin orfoqrafiyası saxlanılacaq) dünyaya göz açmışdır. Dil Şeyxin bənzərsiz istedadını və böyüklüyünü ifadə etməyə yetərsiz qalır. Tənqidçi alimlər onun yaratdığı ən zərif beytlərinin xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirməyə çalışırlar. O, Şeyx Nizaməddin olaraq bilinsə də, əsl adı Məhəmməd ibn Yusif ibn Müveydə idi. O, Mütərizzi dövründə məşhurluq qazanmışdı. Şeyxin qardaşı olan Qivami Mütərizzi bildiyimiz kimi, həm əsərlərinin sayı, həm də ənənəsi ilə bədii cəhətdən fərqlənən mərsiyyələr yazan ilk şairlər-

dən olmuşdur. Deyilənə görə Şeyx həyatının son illərində inzivaya çəkilmiş və özü kimi aşağı təbəqədən olanlarla yaşamışdır: “Я в бедности живу как роза свежая еще не развернувшаяся из чашечки своей”. (*Mən öz qönçəsindən açılmamış tər qızılgül kimi fəqir yaşayıram*) Atabəy Qızıl Arslan Şeyxlə dostluq münasibətləri qurmaq istəyirdi və onu yanına gətirmələri üçün elçi göndərir. Ona cavab gətirilir ki, “Şeyx tənhalığı seçib və nə sultan, nə də qazi ilə yaxınlığa can atır. (Severnıy arxiv, 1828: 4-5)

Qeyd edək ki, coğrafi adlar və xüsusi isimlərin transkripsiyalarındakı qeyri-dəqiqliklər o dövrlərdə Nizaminin dövrünün Rusiyada az öyrənilməsi və çox tanınmamasından irəli gəlirdi.

Daha sonra, V.Obolenskinin tərcüməsində ara-sıra Nizami dühasının tərfi ilə də bəzədilən olduqca hərtərəfli bioqrafik məlumatlara rast gəlirik: “Şeyxin 20 min şeirdən ibarət “Xəmsə” formalı divanında möhtəşəm qəzəlləri, mədhiyyələri və məsnəvi şeirləri yer almışdır”. (Severnıy arxiv, 1828: 6) Şeyx həyatda ikən onun əsərləri ayrı-ayrılıqda yayılmışdı, lakin ölümündən sonra beş kitab halına salındı və “Xəmsə” (Severnıy arxiv, 1828: 8) adı qoyuldu və.s

Təəssüflər olsun ki, V.Obolenskinin tərcüməsində olduqca nöqsanlı transkripsiyalar və mənbələr mövcuddur. Yuxarıdakı səhf transkripsiyalardan başqa V.Obelinski-də «Баку» (Bakı) yerinə «Бабекей» (Babekey) (Severnıy arxiv, 1828: 21), «Барда» (Bərdə) yerinə «Барда» (Barda) (Severnıy arxiv, 1828: 3, 20, 21), «Азербайджан» (Azərbaycan) yerinə «Адджербистан» (Adjerbistan), «Азербенджан» (Azerbencan), «Азербажан» (Azerbaijan) (Severnıy arxiv, 1828: 7, 20-21) və s. kimi ifadələrə rast gəlirik. Lakin bu növ nöqsanlara baxmayaraq, V.Obolenskinin məqaləsi Nizami haqqında rusca yazılan ilk əsər kimi sözsüz ki, maraqlıdır.

V.Obolenskinin “Şimal Arxivi”nin imla və transkripsiyalardakı qeyri-dəqiqliklər üç il sonra “Teleskop” jurnalında çıxan bir məqalə ilə tənqid olundu. Bu tənqidi mətnin müəllifi məşhur rus şairi, Şərq ədəbiyyatının o dövr üçün olduqca böyük bilicisi Dmitriy Petroviç Oznobişin (1804-1877) idi. O, öz Şərq mövzulu əsərlərini «Делибюрадер»¹ ləqəbi ilə imzalayırdı. Bütün ədəbi fəaliyyəti boyunca o, bu ədəbiyyatın təbliğatçısı kimi çıxış edirdi. Delebəradər “Şərq şairlərindən demək olar ki, heç birinin Rusiyada öyrənilmədiyini” nəzərə alaraq V.Obolenskinin rus oxucusunu Nizami yaradıcılığı ilə tanış etmək cəhdini yüksək qiymətləndirirdi. Müəllif təəssüf hissi ilə Firdovsi, Hafiz, Səədi haqqında əfsanələrdən eşitdiklərini və ya fransızca qədim tərcümələrdən öyrəndiklərini qeyd edir. Burada V.Obolenskinin “latin dilində olan tərcüməyə yetərli diqqətin sərf edilmədiyini” də mənfi hal kimi qiymətləndirir. (Teleskop, 1831: 521-522) Delebəradər V.Obolenskinin tərcüməsindəki saysız nöqsanlara da diqqət çəkir: “Ondan başlaya bilərik ki, bütün xüsusi isimlər olduqca təhrif edilmişdir: məsələn, «Девлемаго»nun (Devlemaço) məşhur Dövlətşah; «Хозна»nın (Xozna) «Хозру» (Xozru) və ya «Хозроя» (Xozroya)², «Мецаредин-Балканко»nun (Mesareddin-Balkanko) Bilki və ya Balka (Билки или Балка) şəhərindən olan «Медтиреддин» (Mücirəddin) (Teleskop, 1831: 521-522) olduğunu kim başa düşər?” Tənqidçi həm də F.Erdmanın tədqiqatının əsas məzmununun da səhf təqdim eildiyini konkret nümunələr göstərməklə nümayiş etdirir və “Şərq elmlərinin faydası üçün, onun tədqiqatına diqqətli yanaşmaq gərəkdir” qənaətinə gəlir. (Teleskop, 1931: 522)

Delebəradər məqaləsinə “İskəndərnamə” əsərindən etdiyi bir parçanın tərcüməsini də əlavə etmişdir. Bu parça Nizami əsərlərinin professor Şarmua tərəfindən hazırlanan və nisbətən daha dolğun olan nəşrindən götürülmüşdü. Tərcümə rus oxucularını

¹ Deli-e bəradər - farscadan tərcüməsi “qardaş ürəyi” - redaktor

² Xosrov - redaktor

Nizami yaradıcılığı ilə tanış edən ilk peşəkar iş idi. Tərcüməçi – Delebəradərin iş prinsipləri ilə bağlı təsəvvür onun tədqiqatının elə ilk sətirlərini oxuduqda yaranır: “Burada verilən parça, haqqında yuxarıda bəhs etdiyim cənab Obolenskinin tərcüməsində də yer almaq idi, lakin onun tərcüməsində bütün bu bölüm qısaldılmışdır və fərqli bitir. Halbuki, burada nəşrində cənab Şarmuaya, tərcüməsində isə cənab Şpitsnagel¹ minnətdar olduğumuz daha dolğun bir əlyazma təqdim olunur. (Teleskop, 1831: 521) Dəlibiradərin tərcüməsində həm şərq simvolizmi, həm canlı Şərq üslubu, həm də Nizaminin özünün poetik üslubu saxlanılmışdır:

«Я вижу в этом мире двух бабочек; одна из них отличается белизною, другая примечательна по черному цвету своих крыльев. Обе они кружатся вокруг только моей лампы; моим только велениям они повинуются. Освети же обитатель сию, Низами! Озари ее светочем, пламя которого могло бы сжечь сих двух бабочек! Существо, расстилающее перед очами нашими зеленеющий ковер этого луга, зажигает лампаду наших повествований светильником бытописания веков, минувших; оно открывает нам, что с той минуты как Александре, сын Филиппов получил неприятную весть о вторжении русских, вол всю ночь не мог он предаться сну, непрестанно обдумывая средства к отмщению и занимаясь сокровенными помыслами всякого рода, представляющими его разуму. Каким образом, говорил он себе, я должен я поступить в этом случае? Как выполню обязанность, так недавно мною принятую? На утро, едва светило дня, подобное гордому рыжему коню, блеском цвета своего не уступающему лучшему рубину, отстегнуло подпругу, стягивавшую бедра коня ночи, черного, подобно Шебдизу, Александр сел на благородного жеребца своего из Хашля, который помчался с быстротой молнии. Он направил бег через струи неукротимого Окса, и устремился к равнинам. Хорезма, ведя за собою воинство подобное волнам разъяренного моря, и рассчитывая по пальцам все места, которые должно будет ему проехать в пустыне»² (Teleskop, 1831: 521-525).

¹ 1820-ci ildə F.B.Şarmua tələbəsi L.F.Spitsnagel ilə birgə “İskəndərnamə” əsərinin “İskəndərin Ruslarla döyüşü” bölümünü fransız dilinə tərcümə etmişdir - redaktor

² Bu hissənin “İskəndərnamə”də (Şərəfnamə) Abdulla Şaiqin “İskəndərin Qırçaq çölünə çatması” başlığı ilə etdiyi bədii tərcüməsi belədir:

İki pərvanədir bağlanmış bura,
Birinin üçü ağ, birinin qara.
Kimsənin şamına deyil pərvanə,
Dinləməz kimsəni, baxmaz fərmanə.
Çıraqdan işıq ver, ev işıqlansın,
Hər iki pərvanə atəşdə yansın.
Bu yaşıl baxçaya verən yaraşlıq
Çıraqdan parladır belə bir işıq.
Feyləqusun oğlu böyük İskəndər
Rusun talanından alınca xəbər,
Gecəni yatmadı, əzm etdi kinə,
Hər sayaq düşündü, daşındı yenə.
Neyləsin, bu işə necə don biçsin,
Üstündən atlayıb qolayca keçsin.
Dan yeri yaqutdan şəfəq saçanda,
Şəbdizin belindən tənği açanda,
İskəndər yenə də ata minərək
Yel kimi tərپəndi, oldu bir şimşək.
Ceyhun sahiliylə atını saldı,
Oradan Xarəzmə doğru yol aldı.
Arxada ordusu dəniztək axır,
Çöllərin hesabı barmağındadır. (Nizami, 2011: 305) - redaktordan

Delebəradərin tərcüməsi bütünlükdə belə canlı Şərq üslubundadır.

1832-ci ildə professor Erdman Kazan şəhərində alman dilində Nizami haqqında yeni kitab - "Qəsrin gözəli və ya rus şahzadəsi haqqında hekayət, Gəncəli Məhəmməd Nizaməddini təqlid" əsərini nəşr etdirərək, oxucunu Nizaminin digər bir ölməz əsəri, "Yeddi gözəl"lə qismən tanış edir. Bir il sonra Delebəradər "Teleskop" jurnalında bu nəşrə kitabın bəzi hissələrinin rusca tərcüməsinin də verildiyi tənidiq məqalə nəşr etdirdi. Əvvəlki məqaləsində də olduğu kimi, Delebəradər Azərbaycan şairi Nizaminin bioqrafiyası ilə bağlı faktlar üzərində geniş dayanır və onun poetik fəaliyyətinə yüksək qiymət verir:

Gəncəli Nizami – bir romantik şair olaraq həm sələflərinin, həm də müasirlərini kölgədə qoymuşdur. Onun ölümündən sonra "Xəmsə" və ya "Beşlik" adı altında toplanan ən yaxşı beş nəzm əsəri ən güclü romantik şairlər üçün belə nümunə rolu oynadı. Demək olar ki, eyni mövzulara müraciət edən bu şairlərin əksəriyyəti yaratdıqları əsərlərini məhz "Xəmsə" adlandırdılar... Biz burada sadəcə bir şeyi qeyd etməklə kifayətlənəcəyik ki, məşhur Şeyx Nizaməddin Toğrul Bəy Arslanın hökmranlığı dövründə, hicri tarixi ilə 576-cı ildə Gəncədə – öz vətəninə vəfat etmiş və elə orada da dəfn edilmişdir. Sual edilə bilənlər ki, "Xəmsə"də hansı povestlər vardır? O povestlər bunlardır: "Xosrov və Şirin", "Leyli və Məcnun", "Yeddi gözəl", "İskəndərnamə" və əxlaqi məzmununda yazılmış "Sırrlar xəzinəsi". Bütün povestlərdən ən gözəli Səlcuqlu Qızıl Arslan üçün yazılmış "Xosrov və Şirin"dir. Mövzudan kənara çox çıxmamaq üçün beşinci povestdən, "Yeddi gözəl" və ya "Həft Peykər"dən bəhs edəcəyik. Qeyd edək ki, "Rus şahzadəsi haqqında povest" mövzusunun məhz bu əsərdən götürmüşdür. Əsərin ətraflı məzmunu Erdmanın kitabında verilmişdir. (Teleskop, 1833: 101-103)

Bu qeydlərdən sonra "Yeddi gözəl" əsərinin qısa məzmunu verilir: Bütün bunlar gözəl müqayisələr, bənzətmə və metaforalarla zənginləşdirilərək özünəməxsus şəkildə, rənglərin əsil tərəvətini qoruyaraq bir şərq fırçası ilə yaradılmışdır. (Teleskop, 1833: 106)

Delebəradərin tərcüməçinin vəzifələri haqqında bəzi qeydlərinə də burada yer verilir. Delebəradərin tərcümə işi ilə bağlı fikirləri bu sahəyə olan müasir baxışlarla səsleşir:

Hələ də müasir elm aləmində mütərcimin vəzifələri haqqında fərqli fikirlər vardır". Bəziləri hərfi, hərfi olmadığı təqdirdə isə orijinala ola bildiyi qədər yaxın tərcümə tələb edir. Onlara görə orijinal tərcümədə güzgüdəki kimi əksini tapmalıdır, lakin belə əks olunmanın bir çox uyğunsuzluqlara yol açma biləcəyini unudurlar... Digərləri tərcümədə sadəcə orijinalın ruhunu görmək istəyir ki, tərcüməçi onu istədiyini kimi təqdim etmə iradəsinə sahib olsun. Biz öz növbəmizdə, bu iki üsuldan hansını mükəmməl olduğunu deyə bilmərik, çünki xüsusilə şərq dillərindən tərcümədə hər iki variantın təkbaşına yetərsiz qaldığı diqqəti çəkir. (Teleskop, 1833: 106-107)

"Yeddi Gözəl"in bundan sonrakı tərcüməsi nəzmlə olması ilə seçilir. Əsər Nizaminin rus dilinə ilk mənzum tərcüməsidir. Delebəradərin mənzum tərcüməsi Nizaminin mətninə olduqca yaxındır. Əsərin birbaşa orijinalından deyil, məhz başqa bir dilə tərcüməsi üzərindən çevrildiyini nəzərə alsaq buna nail olmağın o qədər də asan olmadığını söyləyə bilərik. Təəssüf ki, Delebəradər əsərin böyük bir bölümünü diqqətdən kənardə buraxaraq, sadəcə kiçik bir hissəsinin tərcüməsi ilə kifayətlənmişdir.

Artıq çoxdandır ki, Nizaminin şah əsərləri kimi digər dahi Azərbaycan şairlərinin yaradıcılıq məhsulları da rus dilinə tərcümə edilib. Azərbaycan ədəbiyyatının korifeyləri milyonlarla rus oxucusuna yaxşı tanışdır. Məhz elə buna görə də Azərbaycan poeziya-

sinin – Nizami əsərlərinin – ilk tərcüməçiləri olan V.Obolenski və D.Oznobişin-Delebəradərin adları unudulmamalıdır.

QAYNAQLAR:

1. Nizami Gəncəvi (2011). *İskəndərnamə*. Tərcümə edəni Abdulla Şair və Mikayıl Rzaquluzadə. Bakı: Adiloğlu.
2. Болдырев, А.В. (1832). *Новая арабская хрестоматия*. Москва.
3. Болдырев, А.В. (1826). *Персидская хрестоматия*. Москва, 1-е изд., — в 2-х ч.
4. Болдырев, А.В. (1833). *Персидская хрестоматия*. Москва, 2-е изд., испр. и значит. умнож., — в 3-х ч.
5. Оболенский, В. (1828) О походе Руссов против Берды. Сочинение. поэта Низами. «Северный архив», часть XXXV, № 9, стр.3-49.
6. Ознобишин, Д. П. (Делибюрадер) (1831). Прибытие Александра Великого в степь Кефчака. Отрывок из персидской поэмы "Искандер Наме", соч. Низами». «Телескоп», часть VI, № 24, стр. 521-532.
7. Ознобишин, Д. П. (Делибюрадер) (1833). Красавица замка или повесть о Русской царевне (по поводу перевода Эрдманна). «Телескоп», часть XVIII, № 21, стр. 89-111.

Agil Jafar Khandan HAJIYEV

The first Russian translations of Nizami

Summary

The 20th - 30th years of the XIX century considered to be the new stage in acquainting the Russian readers with the East and Eastern literature. The pages of periodicals and books of these years were filled with names of such Eastern poets as Saadi, Hafiz, Hayyam, Firdousi, Jami, Ibn Rumi and others. One of the Eastern poets whose works were published in the original language in Russia in above mentioned years was the great Azerbaijani poet Nizami Ganjavi. The first Russian edition of Nizami's works in Russia was created by the well-known Russian orientalist Francis Erdman in 1826. In 1828, in the magazine «Northern Archive» was published the first article, containing information about the life and creative activity of the Azerbaijani poet. The author of this publication was a well-known writer and translator V.I.Obolensky. Unfortunately, Obolensky's translation was full of a number of incorrect transcriptions, inaccuracies. Three years later these inaccuracies were noticed and published in a review in the journal «Telescope» by the famous Russian poet, the largest for his time connoisseur of Eastern literature D.P. Ozobishin (1804-1877) signed by the Persian pseudonym Delibureder (Brother's heart). In 1832, Professor F.Erdman published in Kazan a new book based on the poem "Seven beauties" by Nizami in German. A year later Delibureder printed a review on this edition and a Russian translation of excerpts from it in the magazine «Telescope». This translation is remarkable as the first poetical translation of Nizami.

Masterpieces of Nizami's poetry, like those of other great Azerbaijani poets, have long been translated into Russian. Therefore, the names of the first translators of Azerbaijani poetry - Nizami's translators - V.Obolensky and D.Oznobishin - Deliburader should not be forgotten.

Агиль Джафар Хандан оглы ГАДЖИЕВ

Первые переводы Низами на русский язык

Резюме

20-е - 30-е годы XIX века этап в ознакомлении русской читательской публики с Востоком, с восточной литературой. Страницы периодических изданий и книжной продукции этих лет пестрят именами таких восточных поэтов, как Саади, Хафиз, Хайам, Фирдоуси, Джами, Ибн-Руми и других. Появляются прозаические и стихотворные переводы из литературного наследия этих поэтов, выполненные большей частью с западноевропейских языков. В эти же годы в связи с зарождением и развитием русского востоковедения издаются Хрестоматии арабской и персидской поэзии, появляются отдельные издания произведений восточных поэтов на языке оригиналов.

Одним из восточных стихотворцев, произведения которого были опубликованы в указанные годы в России на языке оригинала был великий азербайджанский поэт Низами Гянджеви. Первое российское издание произведений Низами в России было осуществлено известным русским востоковедом, профессором казанского университета Франциском Эрдманом в 1826 году. Уже через полтора года, в 1828 году, в журнале «Северный архив» появляется первая на русском языке статья, содержащая сведения о жизни и творчестве азербайджанского поэта. Автором этой публикации был известный литератор и переводчик Василий Иванович Оболенский (1790-1847). К сожалению, перевод Оболенского был полон большим количеством неправильных транскрипций, неточностей. Так в переводе Оболенского встречаются Бабекей вместо Баку; Аджербистан, Азербенджан, Азербажан вместо Азербайджан; Берда вместо Барда, и так далее. Но несмотря на обилие такого рода описок и ошибок публикация Оболенского представляет несомненный интерес как первая на русском языке работа о Низами. Рецензия, где были упомянуты, неточности перевода Оболенского была опубликована 3 года спустя в журнале «Телескоп» известным русским поэтом, крупнейшим для своего времени знатоком восточной литературы Дмитрием Петровичем Ознобишиным (1804-1877), подписывавшим свои восточные произведения персидским псевдонимом Делибюрадер (Сердце брата).

В 1832 году профессором Ф.Эрдманом в Казани была издана новая книга о Низами на немецком языке - «Красавица замка, или повесть о русской царевне, подражание Мугаммеду Низамеддину, уроженцу Генджа», частично знакомящая с бессмертной поэмой Низами - «Семь красавиц». Через год в журнале «Телескоп» Делибюрадером была напечатана рецензия на это издание и русский перевод отрывков из нее. Как и в предыдущей рецензии, Делибюрадер подробнейшим образом останавливается на фактах биографии азербайджанского поэта и дает высокую оценку его поэтической деятельности. Следующий после этого перевод «Семи красавиц» замечателен тем, что выполнен в стихах и считается первым русским стихотворным переводом Низами. Давно уже поэтические шедевры Низами, как и творения других великих азербайджанских поэтов, переведены на русский язык. Корифеи азербайджанской литературы близки и понятны многомиллионному русскому читателю. И поэтому имена первых переводчиков азербайджанской поэзии - переводчиков Низами - В.Оболенского и Д.Ознобишина- Делибюрадера не должны быть преданы забвению.